

SPALJIVANJE TIJELA PREMINULIH OSOBA-CRKVENOPRAVNI
PROPISI

Tjelesni život nastaje rođenjem, a prestaje smrću. Ipak, smrt je bitan dio života, odnosno njegov sastavni dio i zato se te dvije stvari ne mogu ni razdvojiti ni odvojeno promatrati. One su dio jedne stvarnosti koja se zove život, jer svako ljudsko biće, živeći na ovoj zemlji, zapravo ide ususret smrti, koja je neminovan završetak zemaljskog života.

Prema Katekizmu Katoličke Crkve pokapanje tijela preminulih osoba “tjelesno je djelo milosrđa” (KKC, br. 2300). Prema davnoj kršćanskoj predaji Crkva je uvijek preporučivala, a prema važećem zakonodavstvu, preporučuje ali i propisuje “da se čuva pobožni običaj pokapanja tijela preminulih” (ZKP-1983., kan. 1176 § 3). To je način koji je, s jedne strane, usko povezan sa shvaćanjem smisla Kristove smrti i njegova ukopa, a, s druge strane, povezan je s vjerom u njegovo uskrsnuće. Kršćanski smisao smrti očituje se upravo u otajstvu Kristove smrti i uskrsnuća. I zato valja reći da uskrsnuće preminulog vjernika ne ovisi o tome je li se tijelo pretvorilo u prah prirodnim raspadanjem u grobu ili spaljivanjem.

Praksa pokapanja preminulih izvrstan je način izražavanja vjere i nade u uskrsnuće tijela, u spomen na smrt, pokop i uskrsnuće Gospodinovo. Pokop ljudskog tijela podsjeća na zemlju od koje je čovjek uzet (usp. Post 2, 6) i kojoj će se vratiti (usp. Post 3, 19; Sir 17, 1). Osim toga, pokapanja tijela, s jedne strane, daje priliku čuvati zajedništvo između živih i pokojnih, a, s druge strane, potiče članove obitelji i kršćansku zajednicu da se spominje svojih pokojnika i da s njima kroz molitvu budu povezani.

Uz postupak pokapanja preminulih, postoji i postupak spaljivanja tijela ili kremiranja. Cilj obaju postupaka jest da se pokojnika dostojanstveno i s poštovanjem pokopa. Budući da je pokapanje tijela preminule osobe “tjelesno djelo milosrđa” (KKC, 2300), taj čin treba biti izraz sjećanja i zajedništva, pobožnosti i

poštovanja prema tijelima preminulih pokojnika koja će uskrsnuti, jer su preminule osobe za života po krštenju postale hram Duha Svetoga i dionici su uskrsnuća Kristova. Stoga, liturgijski obredi, znakovi i simboli kao i mjesta pokopa pokazuju skrb i poštovanje kršćana prema umrlima, u čemu se nadasve očituje i činjenica po kojoj se iskazuje vjera u uskrsnuće tijela. Zato, smisao kršćanskog sprovoda i pokopa preminulih osoba treba promatrati u svjetlu nekoliko važnih istina: 1. ljudsko biće nema tijelo, nego je upravo ono tijelo koje je dar Božji i hram Duha, sakramentima pokristovljeno, a tijekom obreda pokopa kadom čašćeno; 2. pokapajući vjernike, Crkva želi istaknuti pashalno otajstvo svoga Gospodina, koji je raspet i umro, pokopan i uskrsnuo; 3. u sprovodnim obredima koji ističu nadu, Crkva želi podržati svoje članove, koje je posjetila smrt, ali ih i pratiti u njihovoj boli zbog rastanka i to kroz molitvu za pokojne kao i posjet groblju kao mjestu sjećanja.

Ne ulazeći detaljnije u kršćansko poimanje smrti ni u teološka pitanja s time povezana, u nastavku ćemo se pozabaviti pitanjima koja se odnose na pokop tijela preminulih s osobitim osvrtom na pitanje njihova spaljivanja, imajući u vidu crkveno zakonodavstvo i najnoviji dokument Kongregacije za nauk vjere o pokapanju tijela preminulih i čuvanju pepela u slučaju spaljivanja.

Valja imati na umu činjenicu da je veoma stara povijest spaljivanja preminulih osoba, čije je značenje ponajprije religiozno i upravo kroz obrede spaljivanja preminulih tijela izražava se snažno uvjerenje da postoji život nakon smrti. Ti su se obredi razvijali tisućama godina, a njihovo tumačenje smrti daju smisao i životu i samoj smrti. Postupak spaljivanja, u kojem su u samom obredu vidljive geste, simboli i znakovi, obiluje porukama koji tumače ljudsku narav, rađanje čovjeka i njegovu preobrazbu u novi identitet nakon smrti.

S obzirom pak na kršćansku kulturu pokapanja, Crkva je u prošlosti bila protiv spaljivanja tijela preminulih, ne zato što je to zabranjivao prirodni ili pozitivni Božji zakon, nego zato što su slobodni mislioci, materijalisti i ateisti, još od vremena Francuske revolucije, stvorili sektaški izričaj svog antiklerikalizma. Crkva je spaljivanje osudila osobito u razdoblju iluminizma i antiklerikalizma, u kojem je praksa spaljivanja bila poticana sa svrhom sve više potaknuti ideološke podjele i razdore, u čemu je veliku odgovornost imala masonerija, koja je na sve načine, a zbog

antiklerikalnog duha, poticala spaljivanje, negirajući duhovnost i besmrtnost duše i odbacujući nauk o uskrsnuću tijela.

Prvi crkveni dokument koji je to osudio jest dekret *Non pauci* od 19. svibnja 1886. godine, koji ima podnaslov *Quoad cadaverum crematione*, dok je Zakonik kanonskog prava iz 1917. godine, zabranio spaljivanje kao način pokapanja preminulih vjernika. Spomenuti je Zakonik propisao: "Tjelesa vjernih pokojnika moraju se pokapati, a njihovo je spaljivanje zabranjeno" (ZKP-1917., kan. 1203 § 1). "Ako bi netko bilo kojim god načinom odredio da se njegovo tijelo ima spaliti, ova se njegova volja ne smije izvršiti" (ZKP-1917., kan. 1203 § 2). I još dodaje da među one kojima se crkveni pokop mora uskratiti, pripadaju i oni "koji su izdali odredbu, da im se tijelo ima spaliti" (ZKP-1917., kan. 1240 § 1).

Tek skoro pola stoljeća nakon stupanja na snagu ZKP-1917. stav se Crkve o pitanju spaljivanja tijela preminulih promijenio. To je bilo 5. srpnja 1963. godine kada je proglašen napatuk ondašnje Vrhovne Kongregacije svetog Ufija o spaljivanju tijela pod imenom *Piam et constantem*. Prema tome napatku ostala je obveza čuvanja običaja da se tijela preminulih vjernika pokapaju, ali je propisano i to da se, onima koji su izrazili želju da im se tijelo nakon smrti spali, ne uskrate ni sakramenti ni sprovod, ali uz uvjet da ta njihova želja ne znači da su zanijekali kršćanske dogme niti da je njihova želja znak mržnje protiv katoličke vjere i Crkve. Spaljivanje, prema već spomenutom Napatku, "u sebi nije nešto zlo, niti se protivi kršćanskoj vjeri". Slično o tome govori i dekret Kongregacije za božanski kult od 15. kolovoza 1969. godine, kojim je proglašen Novi red sprovoda: "Onima koji su izabrali spaljivanje tijela, može se dopustiti obred kršćanskog sprovoda, osim ako je taj izbor u suprotnosti s kršćanskim naukom."

Zakonik kanonskog prava iz 1983. preporučuje "običaj pokapanja tijela preminulih", dok je spaljivanje tijela pokojnika dopušteno, osim ako je od pokojnika spaljivanje "izabrano zbog razloga protivnih kršćanskom nauku" (ZKP-1983., kan. 1176 § 3). U kršćanskoj je tradiciji praksa, koja seže od apostolskih vremena, da se tijela preminulih pokapaju, predajući ih zemlji u iščekivanju konačnog uskrsnuća. Osim toga valja uzeti u obzir činjenicu da svi preminuli vjernici imaju pravo na crkveni sprovod, što onda odgovara obvezi obitelji da se pobrine za crkveni sprovod i obveza župnika da ga vodi (usp. ZKP-1983., kan.

530, 5°). S obzirom na odredbe o crkvenom sprovodu, važeći zakonik propisuje da se crkveni sprovod uskrati “onima koji su izabrali spaljivanje svoga tijela zbog razloga protivnih kršćanskoj vjeri” (ZKP-1983., kan. 1184 § 1, 2°). Crkva se, dakle, ne protivi odluci nekog svog člana da mu tijelo nakon smrti bude spaljeno odnosno kremirano, ali ipak uz uvjet da te želje ili odluke nisu u suprotnosti s kršćanskom vjerom. Kroz sprovodne obrede, bez obzira je li riječ o tijelu pokojnika ili pak o pepelu nakon kremiranja, izražava se vazmeno značenje kršćanske smrti, moli se za pokojnika te se prikazuje “Ocu djecu njegove milosti, a u nadi izručuje zemlji sjeme njihova tijela koje će uskrsnuti u slavi” (KKC, br. 1683).

Vrlo važno pitanje koje je usko vezano za spaljivanje preminulih tijela jest pitanje načina čuvanja pepela u slučaju spaljivanja, o čemu dosadašnji crkveni dokumenti i kanonsko zakonodavstvo izričito ne govore ništa. O ovoj je temi Kongregacija za nauk vjere 15. kolovoza 2016. godine izdala naputak *Ad resurgendum cum Christo* “s ciljem da se ponovno potvrde doktrinarni i pastoralni razlozi zbog kojih se prednost daje ukapanju tijela i izdaju propisi vezani uz čuvanje pepela u slučaju spaljivanja tijela” (*Ad resurgendum*, br. 1). Prema ovom napatku Crkva, pokapajući tijela preminulih vjernika, potvrđuje vjeru u uskrsnuće tijela, ističe dostojanstvo ljudskog tijela kao sastavnog dijela osobe (usp. *Ad resurgendum*, br. 3), ne zabranjuje spaljivanje, pozivajući se na važeće crkveno zakonodavstvo o toj temi, a o čemu je već bilo riječi.

Kad je pak riječ o postupanju odnosno čuvanju pepela pokojnika ni Zakonik kanonskog prava ništa ne govori, ali zato naputak *Ad resurgendum* o tome govori u posljednjih pet brojeva, u kojima se ističe da se pepeo mora “čuvati na svetom mjestu, to jest na groblju ili, ako je to slučaj, u nekoj crkvi ili prostoru koji je mjerodavna crkvena vlast namijenila upravo toj svrsi” (*Ad resurgendum*, br. 5). Važno je da se radi o svetom mjestu koje je za tu namjenu odredila mjerodavna crkvena vlast. Ima nekoliko utemeljenih i opravdanih razloga zbog kojih je važno čuvati pepeo upravo na svetom mjestu. S jedne strane, pokojnik neće biti uskraćen za molitvu i spomen rodbine i kršćanske zajednice, s druge strane, time se izbjegava mogućnost zaborava i nedostatak poštovanja prema preminulom te konačno izbjegavaju se neprilična ili praznovjerna postupanja. Zbog tih razloga Naputak, načelno govoreći, ne dopušta čuvanje pepela kod kuće,

osim u teškim i izvanrednim okolnostima zbog kojih mjesni ordinarij u dogovoru s biskupskom konferencijom može dopustiti da se čuva pepeo u vlastitom domu, uz naglasak da se on ne smije dijeliti na više obitelji i da se mora zajamčiti poštovanje i prikladni uvjeti čuvanja (usp. *Ad resurgendum*, br. 6). Uz to nije dopušteno pepeo prosipati u zrak, na tlo ili u vodu ili na neki drugi način, odnosno čuvati kremirani pepeo kao uspomenu na pokojnika, u komadima nakita ili drugim predmetima (usp. *Ad resurgendum*, br. 7). Sprovod se može uskratiti onom pokojniku koji je dopustio spaljivanje i prosipanje vlastitog pepela u prirodi zbog razloga koji su u suprotnosti s kršćanskom vjerom (usp. ZKP-1983., kan. 1184).

Stav Crkve o spaljivanju tijela preminulih usko je povezan s naukom i vjerom u uskrsnuće tijela, što potvrđuju i crkveni propisi o toj temi. Nije toliko važno hoće li biti pokopano tijelo preminulog ili pepeo nakon kremiranja. Kremiranje, kao jedan od načina pokopa preminule osobe, prema uvjetima koje propisuje crkveni zakon, nije prepreka za crkveni sprovod. U konačnici sve to iznosi na vidjelo potrebu da se tijelu preminulog ili njegovu ostatku u obliku pepela odaje primjereno poštovanje.